

Böyük sənətin yolçusu

“Mir Cəlal “Gənclik” nəşriyyatının direktoru Əzizə Əhmədovaya dedi:

- 8 çap vərəqi bəsimdir. Qalan 2 çap vərəqini geləcəyinə ümid bəslədiyim. Qərib Mehdiyə verin. Onun yazıları ilə tanışsınızmı? “Qərib, hey!..” hekayəsi kövrək hissələrin poetikasıdır” (professor Sadiq Şükürovun xatirələrindən).

“Qəribi oxuyun, Qəribi qoruyun, onun böyük gələcəyi var”, - deyən görkəmli yazıçı və ədəbiyyatşunas Mir Cəlal onun haqqında fikir söyləməklə kifayətlənməmiş, xeyirxahlıq nümunəsi göstərmişdir. Haqqında böyük yazıçı və ədəbiyyatşunas Mir Cəlalla yanaşı, bir çox görkəmli sənət adamlarının: Mirzə İbrahimov, İsmayıllı Şıxlı, Bəkir Nəbiyev, Anar, Vaqif Yusifli və başqalarının qiymətli fikirlər söylədiyi, vaxtılıq 60-cılar deyilən gənc nəslin nümayəndəsi kimi öz qələminini cəsarətlə ədəbi döyüşlərdə sınayan və sınaqlardan uğurla çıxaraq ədəbi ictimaiyyətin rəğbətini qazanın Qərib Mehdi bu gün Azərbaycan ədəbiyyatının aparıcı simalarındandır.

Qərib Mehdi bu il - 2016-ci ildə 80 yaşıını tamamlayıb. O, bu yaşa əlibəş gəlməyib, yubiley təntənələrinə onunla birgə hər bir oxucu tərəfindən maraqla oxunan, ədəbi hadisəyə çəvrilən 42 kitabla, biri-birindən şöhrətli adlar, ödüllərlə gəlmışdır.

Qərib Mehdi əməkdar jurnalıstdır, bir illik Prezident mükafatçısı olub, Həsən bəy Zərdabi, Məmməd Araz mükafatları laureati, həm də bir sıra beynəlxalq mükafatların, fəxri adların sahibidir. O, Türk Dünyası Araşdırmaçıları Beynəlxalq Akademiyasının fəxri doktoru, professoru adına, “Altın” medalına layiq görülmüş, BMT-nin “Şərəf və vəicdan” ordenini almış, Rusiya Federasiyasının Moskva şəhərində fəaliyyət göstərən “Qızıl payız”, Yesenin İttifaqı tərəfindən “Sergey Yesenin” ordeni və diplomla təltif edilmişdir.

Qərib Mehdiyin ən böyük mükafatı isə onun əsərlərinə olan oxucu sevgisinə və bir dəşağırdılının uğurlarıdır.

Qərib Mehdiyin XX əsrin 50-ci illerinin sonundan baş-

layan və bu gün də davam edən yaradıcılıq yoluna qısa bir nəzər salaq və bu oxucu sevgisinin nədən doğduğunu müəyyən etməyə çalışsaq.

Qərib Mehdi ədəbi aləmə “ışıq” kitabı ilə gəlib.

Cəmiyyət hadisələrinə və insanın iç dünyasına işıq salan hərtərəfli bədii ümumiyyətdirmələri Qərib Mehdiyin xalq ədəbiyyatından gələn, klassik ədəbiyyatın təsirilə mükəmməllik qazanan yüksək dil, üslub keyfiyyətləri ilə birləşib gözəl əsərlər yaratmasına səbəb olmuşdur.

Qərib Mehdi həmişə özüne tanış olan, dərindən bələd olduğu hadisələrdən və insanlardan yazar, amma elə bir sənətkarlıqla qələmə alır ki, o əsərlərdəki mövzu, ideya, süjet xətti, obrazlar oxucu üçün maraqlı olur. Təsadüfi deyil ki, onun əsərləri dünyadan bir çox dillərinə tərcümə olunmuşdur. Bu əsərlər içərisində onun anasına həsr etdiyi “Məni çağırın səs”, daha çox “Qərib hey!..” hekayəsi ilə məşhurlaşmışdır. Bu əsərdə yazıçı öz anasının simasında bütün anaların adına gözəl bir sənət abidəsi ucalmışdır.

“Bədii etirafın ən kamil nümunəsi Qərib Mehdiyin “Məni çağırın səs” povesti”dir. Azərbaycan ədəbiyyatında ana haqqında yüzlərlə gözəl, kamil povestlər, poemalar, romanlar yaranmışdır. Ana mövzusu olmaz və ümuməşəri mövzudur. Burada oxucunu təəccübləndirmək de sanki qeyri-mümkündür. Bununla belə, Qərib Mehdi təəccübləndirir də, heyrətləndirir də!” (Gülruh Əlibəyli).

Qərib Mehdiyin “Məni çağırın səs” əsəri dünya ədəbiyyatında ana haqqında ən güclü əsərlərdən biridir və dünyadan 18 dilinə tərcümə olunmuşdur.

İnsan dünyanın əşrəfidir və o, ən yüksək adlara, ucalıqlara layiqdir. Qərib Mehdi mənəvi ucalıqlara yüksələn insanları özünün “Rast”, “Çinar günü”, “Müsabiqə”, “Skripka üçün Mi simi”, “Sevgi” povestlərində böyük sevgi ilə qələmə almışdır. Sadə əmək adamından tutmuş yüksək rütbəli, vəzifəli şəxslərə qədər xalqın mənafeyi, insanlığın qələbəsi namənə çalışıları Qərib Meh-

di böyük məhəbbətlə vəsf edir, yaxşları bütün dünyaya nümunə göstərmək üçün qəleminin ən obrazlı ifadələrini sərf edir, yaxşıların yaxşılığını sübut edən real gerçəklilikləri bədii prizmadan keçirib qeyri-adi əvan boyalarla oxuculara təqdim edir.

Qərib Mehdiyin yaratdığı — şagirdinə sənətə yanaşı mənəviyyat dərsi verən usta da; Vətən üçün oğul qurban verən ata da; qəlbəi arzularla çirpinan balaca musiqiçi də; haqqın, ədaletin qələbəsinə nail ola bilməsə də yənə mübarizə aparan, sözünün üstündə duran cəsarətli tələbə də; həqiqəti dediyi üçün hamidən təcrid edilən, lakin həqiqət günəşinin doğaçığına inamını itirməyən müəssisə əməkdaşı da; Azərbaycan ekologiyasının mühafizəcisi rolunu öhdəsinə götürən şəhər rəhbəri də; sadə insanlarla görüşüb dərdlərinə şərık olan Prezident də böyük rəğbətlə qələmə alınıb.

“Humanist”, “Seçim”, “Elçi daşı”, “Qarğı” və s. povestlərdə cəmiyyət həyatındaki pozitiv hallarla qarşı-qarşıya duran neqativ halları, insanların müsbət və mənfi xüsusiyyətlərini Qərib Mehdi öz qələminə məxsus olan ustalıqla qələmə almışdır.

Zahirən humanist görünən “insanpərvərliyi”nin daxilində bir çox neqativ xüsusiyyətlər — şöhrətpərəstlik, tamahkarlıq, riyakarlıq gizlənən; sadələvh insanların pərəstişini, ayıq olanların isə nifretini qazanan “humanist” insancıqlar (“Humanist”), kimlərəsə yaltaqlanmaq, şöhrət qazanmaq, gözdən pərdə asmaq xatirinə binaların zahirinə bəzək vurub, daxilinə nəzər yetirməyən; sadə, zəhmətkeş insanların qayğısına qalmağınlar (“Evin küçəyə baxan üzü”), həyatını yalançı şöhrət üzərində qurub özü də öz yalanına inanın, özünü görə bilməyən, şöhrətpərəstliyi xəstəlik halına çatanlar (“Xəstə”, “Qarğı”, “Kürsü bülbüllü”); cəmiyyətdəki yaltaq insanlara, ikiüzlülərə istehza ilə baxsa da, nəhayət, özü də bu tələdən qurtara bilməyənlər (“Seçim”), məhəzirə zallarına robot kimi girib-çıxan, dərs dediyi tələbələrə ancaq gəlir mənbəyi kimi baxan “müəllimlər” (“Fi-

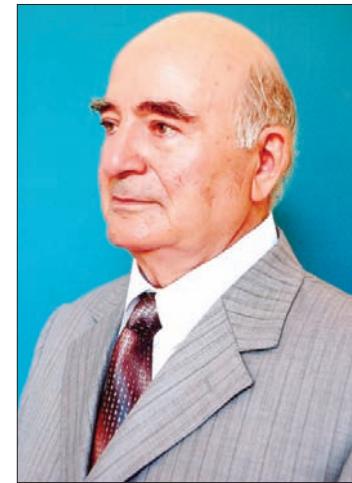
losof”), istedadlı insanları özünə qul edib onların hesabına şöhrət, hörmət qazanan və onları daim kölgədə saxlayan virdansız müdirlər (“Oyun”), cəsurların, əsl qəhrəmanların şücaətini görməzliyə vuran paxıllar (“1 əjdaha və 40 igid haqqında nağıl”) və s. Qərib Mehdiyin qələm süngüsündən yaxa qurtara bilməyənlərdir. Bu əsərlərdə sarkazm o qədər güclüdür ki, qeyri-ixtiyari Qərib Mehdiyin güclü satirik realist yazıçıları (C. Məmmədquluzadə, Fransua Rable, Saltikov-Şedrin və b.) müqayisə edirik.

Qərib Mehdi qələminin dramaturgiya sahəsində dəsinmişdir. Onun “Oxşarlar” adlı pyesi Dövlət mükafatına təqdim olunmuşdur.

Qərib Mehdi yaradıcılığında ən ümdə xüsusiyyət ondan ibarətdir ki, o, hansı janrda yazır-yazsın, həmişə həqiqətə sadıq qalır, müşahidələrinin, bədii ümumiləşdirmələrinin, məcaziliyi güclü olan dil-üslub xüsusiyyətlərin qeyri-adiliyi ilə oxucunu öz cazibəsində saxlayır.

Qərib Mehdi yaradıcılığında rəmzlərdən, məcazlar dan istifadə həllədici yer tutur. “Oğrular və doğrular” adlı kiçik hekayəsində müəllifin akvariumdakı balıqların əhvalatında cəmiyyətdəki böyük bir hadisəni (korrupsiyaya qarşı mübarizə və bu na sadə insanların və məmurların reaksiyası, mübarizənin ilkin nəticələri və proqnozları) qələmə alması Qərib Mehdi üslubunun ən ümdə cəhətindən - rəmzlilikdən xəbər verir. Okeanla əlaqəsi olmadığı üçün dənizlər siyahısına daxil ola bilməyən zəngin təbiətli Xəzər haqqında rəmzi hekayə (“Dəniz olmaq üçün”), şaha xalqın sözünü çatdırı bilmədiyi üçün parça-parça olub çinqılı qəvirlən elçi daşı (“Elçi daşı”), şouya, ucuz şöhrətə aludə olub əsl sənətdən uzaqlaşan, ustadının - qoz ağacının verdiyi həqiqi mükafatını tamahına qurban verən Ala Qarğı haqqında nağıllar da (“Nəğməsini itirmiş qarğı”) bu qəbildəndir.

Rəmzlərdən bütün əsərlərində çox təbii şəkildə, ustalıqla istifadə edən Qərib Mehdi məcaziliyin daha çox yer aldığı poeziya sahəsində də uğur qazanmaqla 2 mü-

kəmməl şeir kitabının (“Bulanma, könül çayım” və “Mənsiz gün olmaz günün”) müəllifi kimi tanınır.

Qərib Mehdi yaradıcılığının böyük bir qismını onun bədii publisistik yazıları, xatirələri təşkil edir. O, görüşdüyü, tanıdığı maraqlı insanlardan, şəxsiyyətlərdən yazanda da bədii ümumiləşdirmələr aparır, real şəxsiyyətlərin xarakterik cizgilərini verməklə onları bədii obraz səviyyəsinə yüksəldir. Onun ulu öndər Heydər Əliyev, elm, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərindən Altay Məmmədov, Rəşid Behbudov, Əli Zeynalov, Şövkət Ələkbərova, Məmmədəğa Əlizadə, Ələddin Abbasov və başqaları haqqında xatirə yazıları, sənedli povest və hekayələr adlanı bilər. Müəllifin bu qəbildən olan yazıları içərisində Gəncə ədəbi mühitinə işıq saldığı əsərləri daha çoxdur.

Qərib Mehdiyin həyat və fəaliyyətində onun yaradıcısı olduğu və 30 ildən çox rəhbərlik etdiyi “İlham” ədəbi birliliyinin xüsusi yeri, əhəmiyyəti vardır. XX əsrin 70-ci illerində respublikada, eləcə də Gəncə şəhərində baş verən köklü dəyişikliklərin nəticələrindən biri olan “İlham” ədəbi birliliyi AYB Gəncə Bölməsinin alternativi kimi fəaliyyət göstərmiş, Gəncə və ətraf rayonlarının ədəbi qüvvələrini öz ətrafında birləşdirərək onların sənət meydanında daha güclü çıxışları üçün tramplin rol oynamışdır.

Qərib Mehdiyin ömrünün müdrük çağına - 80 yaşına gəlib çatmışdır. O, poeziya, nəşr, dramaturgiya sahəsində mükəmməl əsərlər müəllifi olan görkəmli yazıçıdır. Bədii publisistikanın ən mükəmməl nümunələrini yaradan istedadlı jurnalistdir.

Zabit XƏLİLOV,
“Respublika”.